3 2026ལོའི་ཟླ་4ཚེས་11

ཇུས་འགོད་པ།བསོད་ཚེ།
རྩོམ་སྒྲིག་པ།བཀྲ་དཔལ།བུ་ཆུང་།

སྤྱི་ཟླ་གསུམ་པའི་ཚེས་དགུ་ཉིན་གྱི་ཞོགས་པའི་ཉི་ཤར་མཚམས་སུ།ལྷ་ས་གྲོང་ཁྱེར་མལ་་་་གྲོ་གུང་དཀར་རྫོང་ཐང་སྐྱ་ཤང་སྟག་ཕུ་གྲོང་ཚོར་མི་ཚོགས་ཀྱིས་ཁེངས།གྲོང་ཚོ་དེའི་ཕུ་རུ་་་་་་་་ཆགས་པའི་སྟག་ཕུ་དགོན་པའི་རྒྱབ་ཕྱོགས་ཀྱི་བྱ་ཕོ་ལའི་རྩེ་མོ་ནས་རྟ་བདུན་དབང་པོའི་འཛུམ་་་་ཞལ་གྲོལ་མ་ཐགཉི་གཞོན་གྱི་ཟེར་ཐིག་རི་འདབས་སུ་གནས་པའི་སྟག་ཕུ་སྤྱི་ཁང་གི་ཐོག་ཁའི་་སྐར་ཁུང་བརྒྱུད་ནས་ཐད་ཀར་གཤམ་འོག་གི་རྡོ་འབུར་སྙིང་དང་འདྲ་བ་གང་དེའི་རྩེ་མོར་ཞྭ་་་་་མོ་གཡོགས་པ་ལྟར་འཕྲོས་པས།དེར་འདུས་ཀུན་གྱི་ངག་ལས་དགའ་བའི་འབོད་སྒྲ་གྲགས།དེ་ནི་བོད་རང་སྐྱོང་ལྗོངས་སྨན་རྩིས་ཁང་ནས་བསྒྲིགས་པའི་བོད་ཀྱི་ལོ་ཐོར་འཁོད་པའི་་་་་དབུས་སྟོད་སྟག་ཕུའི་ཆུ་འདྲེན་ཉི་ཐིག་ཅེས་བྱ་བ་ཡིན་ཞིང་།དེ་ཉིན་ཡུལ་དེའི་མང་ཚོགས་་་་་་་་དང་། ཐང་སྐྱ་ཤང་ལྟེ་བའི་སློབ་ཆུང་གི་སློབ་མ།མལ་གྲོ་གུང་དཀར་རྫོང་རིག་གནས་ཡུལ་་་་་་་་སྐོར་ཅུས་ཀྱི་ལས་དོན་པ་དང་།དེ་བཞིན་བོད་རང་སྐྱོང་ལྗོངས་སྨན་རྩིས་ཁང་གནམ་རིག་སྐར་རྩིས་ཞིབ་འཇུག་སུའོ་ཡི་གནམ་རིག་ཞིབ་འཇུག་པ་སོགས་གནས་དེར་ལྷན་དུ་འཛོམས་ནས།དབུས་སྟོད་སྟག་ཕུའི་ཆུ་འདྲེན་ཉི་ཐིག་ཟིན་པར་མཉམ་དུ་དཔང་པོ་བྱས།
དེ་ཡང་།དབུས་སྟོད་སྟག་ཕུའི་ཆུ་འདྲེན་ཉི་ཐིག་ནི་བོད་ཀྱི་གནམ་རིག་སྐར་རྩིས་ཀྱི་ཆ་་་་་་ལག་དུས་གཟེར་རམ་དུས་བརྟག་གནམ་དཔྱད་ཀྱི་བྱེ་བྲག་ཅིག་ཡིན་པ་དང་།ལོ་རྒྱུས་ཡུན་རིང་ལྡན་པའི་དུས་བརྟག་གནམ་དཔྱད་འདི་ཉིད་བོད་ཀྱི་གནམ་རིག་སྐར་རྩིས་ཀྱི་དར་འཕེལ་དང་་་ལྷན་དུ་འགྲོགས་ནས་བོད་ཀྱི་ཞིང་འབྲོག་མང་ཚོགས་ཀྱི་ཐོན་སྐྱེད་དང་འཚོ་བར་གཞན་དྲིང་མི་་འཇོག་པའི་མཛུབ་སྟོན་གྱི་ནུས་པ་བཏོན་དང་འདོན་མུས་ལགས།
ཡུལ་དེའི་དམངས་ཁྲོད་དུ“སྟག་ཕུའི་ཉི་ཐིགཀོ་མོའི་ཆུ་འདྲེན”ཞེས་གྲགས་པ་ལྟར།
སྔོན་གྱི་དུས་སུ།དབུས་སྟོད་སྟག་ཕུའི་ཆུ་འདྲེན་ཉི་ཐིག་གིས་གཙོ་བོར་ལྷ་སའི་སྟོད་ཕྱོགས་སྐྱིད་ཆུ་རྒྱུག་ཁུལ་གྱི་ས་ཞིང་གི་ས་རྒྱུ་ལྕི་ཡང་གི་ཁྱད་ཆོས་ལ་གཞིགས་ནས་འདེབས་ཆུ་གཏོང་བའི་་་་་་་དུས་ཚོད་དང་།འདེབས་ལས་སྔ་ཕྱི་གཏན་འཁེལ་བྱེད་པ་མ་ཟད།དེ་ཁུལ་གྱི་འབྲོག་པ་སྐྱས་་་་་སྤོ་བའི་དུས་ཚོད་ཀྱང་གཏན་འཁེལ་བྱེད་ཀྱི་ཡོད་པས།ཉི་ཐིག་འདི་ནི་ཞིང་འབྲོག་ཐོན་སྐྱེད་ལ་མེད་དུ་མི་རུང་བའི་དུས་བརྟག་གནམ་དཔྱད་ཅིག་ཏུ་གྱུར་ཡོད།
ཤེས་རྟོགས་བྱུང་བ་ལྟར་ན།དབུས་སྟོད་སྟག་ཕུའི་ཆུ་འདྲེན་ཉི་ཐིག་འདི་བཞིན་ཡུལ་དེའི་མེས་པོ་ཚོས་གནམ་ཉི་ཟླ་སྐར་གསུམ་གྱི་འཁོར་འགྲོས་དང་།རི་ར་བ་ཁང་ཁྱིམ་དང་བཅས་་་་་་་་པའི་རང་བྱུང་ཁོར་ཡུག་གི་སྣང་ཚུལ་ལ་ཡུན་རིང་བརྟགས་ཤིང་དཔྱད་པའི་ཉམས་མྱོང་ལས་་་་་་་བྱུང་བའི་དུས་བརྟག་གནམ་དཔྱད་ཅིག་ཡིན་པ་དང་།དེ་ཉིད་དུས་ནམ་ཞིག་ལ་ཚུལ་ཇི་ལྟ་་་་་་་་བུས་བྱུང་བའི་སྐོར་གསལ་ཁ་གཏོད་རྒྱུ་མེད་ཀྱང་།ཡུལ་དེ་དང་དེའི་ཉེ་འཁོར་གྱི་ཞིང་འབྲོག་་་་་ཐོན་སྐྱེད་ཀྱི་འཇུག་ལྡོག་ལ་ནུས་པ་ཐོན་པ་ནས་བཟུང་ཡུལ་དེའི་མང་ཚོགས་ཀྱིས་ཉི་ཐིག་ཟིན་་་་་

པའི་དུས་ཚོད་ལ་གཙིགས་མཐོང་ཆེན་པོ་བྱེད་ཀྱི་ཡོད།
“སྤྱི་ལོའི་དུས་རབས་བཅུ་བདུན་པའི་དུས་སུ།གནམ་རིག་སྐར་རྩིས་གཞུང་ལ་མངའ་་་་་་་་བརྙེས་པའི་སྡེ་སྲིད་སངས་རྒྱས་རྒྱ་མཚོ་ཡུལ་དེར་གཟིགས་སྐོར་ལ་ཕེབས་སྐབས།སྟག་ཕུའི་ཉི་་་ཐིག་ཅེས་པའི་དུས་བརྟག་གནམ་དཔྱད་འདི་འདྲ་ཞིག་ཡོད་པ་མཁྱེན་རྗེས་གཙིགས་མཐོང་་་་་་་་་ཆེན་པོ་མཛད་ཡོད་པ་དང་།བོད་རང་སྐྱོང་ལྗོངས་སྨན་རྩིས་ཁང་གི་ཡོན་ཀྲང་ཐོག་མ་མཁྱེན་་་་་རབ་ནོར་བུ་མཆོག་གིས་མཛད་པའི་རྩིས་ཡིག་དུས་གཟེར་ལག་ལེན་གསེར་གྱི་པ་ཊ་ལས་་་་་་་་་་་་་་གསལ”ཞེས་བོད་རང་སྐྱོང་ལྗོངས་སྨན་རྩིས་ཁང་གནམ་རིག་སྐར་རྩིས་ཞིབ་འཇུག་སུའོ་ཡི་་་་་་་་་གནམ་རིག་སྐར་རྩིས་ཞིབ་འཇུག་པ་སྟོབས་རྒྱལ་གྱིས་དབུས་སྟོད་སྟག་ཕུའི་ཆུ་འདྲེན་ཉི་ཐིག་་་་་་་འདི་ཉིད་བོད་ཀྱི་ལོ་ཐོར་ཇི་ལྟར་འཁོད་མིན་ལ་ངོ་སྤྲོད་དེ་ལྟར་བྱས།
ད་ལྟ་ང་ཚོའི་མིག་ལམ་དུ།དབུས་སྟོད་སྟག་ཕུའི་ཆུ་འདྲེན་ཉི་ཐིག་གི་གནམ་དཔྱད་་་་་་་་་་་་སྟེགས་བུ་འདི་བཞིན་ཉི་མ་དང་།སྐར་ཁུང་།དཀྱིལ་རྡོ་བཅས་གྲུབ་ཆ་གཙོ་བོ་གསུམ་ཆ་ལག་་་་ཚང་བར་འཛོམས་པའི་ཁར།དཀྱིལ་རྡོའི་མཐའ་འཁོར་དུ་ཁྱིམ་བཅུ་གཉིས་དང་།རྒྱུ་སྐར་་་་་་་་ཉེར་བདུན།ལོ་སྐོར་བཅུ་གཉིས་སོགས་རིས་སུ་བྲིས་པའི་དཀྱིལ་འཁོར་ལ་ལྕགས་དྲ་བསྐོར་་་་་་་་ནས་སྲུང་སྐྱོབ་ཚགས་ཚུད་བྱས་པ་ཞིག་ཏུ་མངོན་མོད།འོན་ཀྱང་།ཡུལ་དུས་ཀྱི་འགྱུར་བ་སྣ་་་་་ཚོགས་ལས་སྐབས་ཤིག་རིང་དབུས་སྟོད་སྟག་ཕུའི་ཆུ་འདྲེན་ཉི་ཐིག་འདི་ཉིད་བེད་མེད་དུ་གྱུར་་པ་དང་། ཐ་ན་ཉི་ཐིག་ཕོག་སའི་དཀྱིལ་རྡོ་ཡང་ཉེ་འཁོར་གྱི་ཁང་ཁྱིམ་ཞིག་རོའི་འོག་ཏུ་ཐིམ་་་་་་ནས་མངོན་རྒྱུ་མེད་པར་གྱུར་ཞེས་ཡུལ་དེའི་བགྲེས་སོང་གི་ངག་ལས་ཐོས།
སྟབས་ལེགས་པ་ཞིག་ལ།སྤྱི་ལོ་1979ལོ་ནས་བཟུང་བོད་རང་སྐྱོང་ལྗོངས་སྨན་རྩིས་ཁང་་གནམ་རིག་སྐར་རྩིས་ཞིབ་འཇུག་སྡེ་ཚན་གྱི་ལས་དོན་པ་དང་རིགས་གཅིག་མཁས་དབང་འགའ་་ཞིག་སྔ་ཕྱིར་སྟག་ཕུར་ཕེབས་ནས།སྟག་ཕུའི་ཉི་ཐིག་སླར་གསོ་གནང་རྒྱུའི་ཐུགས་རེ་ཆེན་པོ་་་་་་གནང་སྟེ།ས་ཡུལ་དངོས་སུ་བརྟག་ཞིབ་གནང་ནས་ཡུལ་མི་རྒན་རབས་དག་གིས་ས་རྒྱུས་བྱས་་པ་ལྟར་བཙལ་འཚོལ་ཞིབ་ཚགས་བྱས་པས་ད་གཟོད་རྡོ་འབུར་དེ་ས་འོག་ནས་རྙེད་པ་དང་།དེ་ནས་སླར་ཡང་།2005ལོར།བོད་རང་སྐྱོང་ལྗོངས་སྨན་རྩིས་ཁང་གནམ་རིག་སྐར་རྩིས་་་་་་་ཞིབ་འཇུག་སུའོ་ཡི་རིགས་གཅིག་མཁས་དབང་ཀུན་དགའ་རིག་འཛིན་གྱིས་གཙོས་པའི་ལས་་་་་དོན་པ་དང་།འབྲེལ་ཡོད་དབུ་ཁྲིད།གསར་འགོད་པ་དང་ཡུལ་དེའི་རྒན་རབས་ཉམས་མྱོང་་་ཅན་སོགས་མཉམ་དུ་འདུས་ཏེ།ཉི་ཐིག་སླར་གསོའི་བཀའ་གྲོས་དང་འབྲེལ།བོད་རང་སྐྱོང་་་་ལྗོངས་སྨན་རྩིས་ཁང་གི་ལོ་ཐོར་འཁོད་པ་ལྟར་ཉི་ཐིག་དེ་དུས་ཚེས་ཏག་ཏག་ལ་འཁེལ་མིན་་་་་་་་ཡུལ་དངོས་སུ་བརྟག་ཞིབ་བྱེད་སྐབས།སྐར་རྩིས་ཀྱི་ལམ་ནས་ལོ་ཐོར་ཇི་ལྟར་འཁོད་པ་ལྟར་་་་་་་་འགལ་འཛོལ་གཏན་ནས་མེད་པར་ཏག་ཏག་ཕོག་པས།ཀུན་ཧ་ལས་པ་དང་དེར་ཡོད་དབུ་་་་་་་

ཁྲིད་དང་རིགས་་་་་་་་་་་
གཅིག་མཁས་དབང་་་་
རྣམས་ཀྱི་གདེང་་་་་་་་་་་་
འཇོག་མཐོ་པོ་གནང་བ་མ་་
ཟད། སྲིད་གཞུང་ནས་འགྲོ་་་་་་
གྲོན་བཏང་ནས་སྐར་ཁུང་ཡོད་་་་
སའི་སྤྱི་ཁང་ཉམས་གསོ་བྱས་པ་་་་་་་
དང་། ཉི་ཐིག་བེད་སྤྱོད་སླར་གསོ་བྱེད་་་་
རྒྱུར་ཆོག་མཆོག་ཐོབ།དེ་རྗེས།2009ལོའི་ཟླ་8
པར། མལ་གྲོ་གུང་དཀར་རྫོང་གིས་མ་དངུལ་བཏང་
ནས་དབུས་སྟོད་སྟག་ཕུའི་ཆུ་འདྲེན་ཉི་ཐིག་གི་གནམ་
དཔྱད་སྟེགས་བུའི་སྤྱི་ཁང་ཉམས་གསོ་དང་།དཀྱིལ་་་་་་་
རྡོའི་མཐའ་འཁོར་དུ་ཉི་ཁྱིམ་དང་རྒྱུ་སྐར་ཉེར་བདུན་སོགས་་་
བྲིས་ནས་ལྕགས་དྲ་བསྐོར་ཏེ་སྲུང་སྐྱོང་རང་བཞིན་གྱི་ཞིག་གསོ་་་་་་་
ཚགས་ཚུད་བྱས་པ་ལས།ད་གཟོད་ད་ལྟ་ང་ཚོའི་མིག་ལམ་དུ་དབུས་་་་་་་་
སྟོད་སྟག་ཕུའི་ཆུ་འདྲེན་ཉི་ཐིག་ཅེས་ཆ་ལག་ཚང་བའི་གནམ་དཔྱད་་་་་་་་་་་
སྟེགས་བུ་འདི་ཉིད་མངོན་རྒྱུ་ཡོད་པར་གྱུར།
འབྲེལ་ཡོད་དཔྱད་གཞི་ལས་མངོན་པ་ལྟར་ན།བོད་ཀྱི་གནམ་རིག་སྐར་རྩིས་ནི་ཀྲུང་ཧྭའི་་ཕུལ་དུ་བྱུང་བའི་སྲོལ་རྒྱུན་རིག་གནས་ཁྲོད་ཀྱི་མུ་ཏིག་རྡོག་པོ་གཅིག་དང་གཉིས་སུ་མེད་པ་དང་།དེར་ལོ་ངོ་ཉིས་སྟོང་ལྷག་ཙམ་གྱི་ལོ་རྒྱུས་ལྡན་པ་མ་ཟད།སྐར་རྩིས་དང་།ནག་རྩིས།རྒྱ་རྩིས།དུས་བརྟག་གནམ་དཔྱད་སོགས་རིགས་པའི་གཞུང་ལུགས་ཕུན་སུམ་ཚོགས་པས།སྤྱི་ལོ་2008 ལོར་རྒྱལ་ཁབ་རིམ་པའི་མངོན་མིན་རིག་གནས་ཤུལ་བཞག་གི་མིང་གཞུང་དུ་ཚུད་པ་རེད།བོད་ཀྱི་གནམ་རིག་སྐར་རྩིས་ཀྱི་ཆ་ལག་ཏུ་གཏོགས་པའི་དབུས་སྟོད་སྟག་ཕུའི་ཆུ་འདྲེན་་་་་ཉི་ཐིག་ནི་མིག་སྔར་བོད་དུ་སྤྱོད་བཞིན་པའི་གནམ་དཔྱད་སྟེགས་བུ་གཅིག་པུ་དེ་ཡིན་པ་དང་།དེ་ཉིད་སྔར་བཞིན་མང་ཚོགས་ཀྱི་ཐོན་སྐྱེད་འཚོ་བའི་ཁྲོད་དུ་སྤྱོད་པ་དེས་གནའ་དེང་གི་ཚན་་་་་རྩལ་ཟུང་དུ་འབྲེལ་བ་ལས་མང་ཚོགས་ཀྱི་ཐོན་སྐྱེད་འཚོ་བར་སྔར་བས་སྟབས་བདེ་བསྐྲུན་པ་་་་་་མཚོན་པ་མ་ཟད།མེས་པོའི་བློ་རིག་དང་སྙིང་སྟོབས་རྒྱུན་འཛིན་བྱས་ནས་ཤེས་རིག་གི་དཔལ་་ཡོན་ཟམ་མི་ཆད་པར་གཏོད་པའི་སྲོལ་བཟང་ཡང་མངོན་གྱི་ཡོད།（གོང་གསལ་པར་རིས་བོད་་་རང་སྐྱོང་ལྗོངས་སྨན་རྩིས་ཁང་གནམ་རིག་སྐར་རྩིས་ཞིབ་འཇུག་སུའོ་ནས་མཁོ་འདོན་བྱས）

བྱ་ཕོཕོ་ལའཀྱི་རྩེརྩེ་ནས་འཁྲུངས་པའཀྱི་ཤེརྩེས་རབ་ཀྱིཀྱི་འཕོད་ཟེརྩེར། ——མལ་གྲོ་གུང་དཀར་རྫོང་ཐང་སྐྱ་ཤང་སྟག་ཕུ་གྲོང་ཚོའི་དབུས་སྟོད་སྟག་ཕུའི་ཆུ་འདྲེན་ཉི་ཐིག་གི་སྐོར་བཀོད་པ།

གསར་འགོད་པ།བུ་ཆུང་།བསྟན་འཛིན་བློ་གྲོས།

ལོ་རྒྱུས་ཀྱི་འཕེལ་རིམ་ཁྲོད་དུ་མི་རིགས་ཕན་ཚུན་དབར་འགྲོ་འོང་དང་སྤེལ་
རེས་མཉམ་འདྲེས་བཅས་བྱུང་བ་ལས་བོད་ཀྱི་རིག་གནས་ཕུན་སུམ་ཇེ་ཚོགས་སུ་་་
ཕྱིན་ཡོད།ཚུལ་དེ་ནི་བོད་ཀྱི་གནམ་རིག་སྐར་རྩིས་ཀྱི་གཞུང་ལུགས་གྲུབ་སྟངས་་་
ལས་གསལ་པོར་མཐོང་ཐུབ་པ་ཞིག་ཡིན།དེ་ཡང་བོད་ཀྱི་གནམ་རིག་སྐར་རྩིས་་་
ཀྱི་གཞུང་ནི་དུས་བརྟག་གནམ་དཔྱད་དང་།སྐར་རྩིས།འབྱུང་རྩིས།རྒྱ་རྩིས་་་་
སོགས་རྩིས་སྣ་མང་པོ་ལས་གྲུབ་ཅིང་།རྩིས་སྣ་མང་པོའི་འབྱུང་ཁུངས་དང་དར་་
དུས་སོགས་མི་གཅིག་པའི་དབང་གིས་བརྡ་དང་ཐ་སྙད་ལའང་ཁྱད་པར་ཡོད།
འདིར་བོད་ཀྱི་གནམ་རིག་སྐར་རྩིས་ཀྱི་དར་འཕེལ་ལོ་རྒྱུས་དང་འབྲེལ་ནས་རྒྱ་་་་་་་
རྩིས་ཞེས་པའི་ཐ་སྙད་ཀྱི་འཇུག་ཡུལ་ལ་ཅུང་ཟད་དཔྱད་པར་བྱ།
དང་པོ།ཐ་སྙད་གང་དེའི་འཁྲུལ་གཞི་མདོར་བསྟན་པ།
དེ་ཡང་།བོད་རྒྱ་ཚིག་མཛོད་ཆེན་མོ་ལས།“རྒྱ་རྩིས།རྒྱ་ནག་ནས་བོད་དུ་
དར་བའི་སྐར་རྩིས་དང་འབྱུང་རྩིས（汉历，从汉地传来的天文历法
和五行占算等。）”ཞེས་བཀོད་ནས།རྒྱ་རྩིས་ཞེས་པའི་ཐ་སྙད་འདི་ཉིད་རྒྱ་
ནག་ནས་བོད་དུ་དར་བའི་སྐར་རྩིས་དང་ནག་རྩིས་ཀྱི་སྤྱི་མིང་ཞིག་ཏུ་ངོས་འཛིན་
བྱས་འདུགམ་གཞི་རྒྱ་རྩིས་ཞེས་པའི་ཐ་སྙད་དེར་ཚིག་ངོས་རྐྱང་པའི་ཆ་ནས་གོ་་་
བ་བླངས་ན་གོང་གི་ནང་དོན་དེ་ལྟ་བུ་ཞིག་ལྡན་མོད།ལོ་རྒྱུས་ཀྱི་འཕེལ་རིམ་་་་་་་་
ཁྲོད་དུ།མི་རིགས་ཕན་ཚུན་དབར་གྱི་ཆབ་དཔལ་རིག་གསུམ་གྱི་སྤེལ་རེས་ལས་་་་་
ཐོན་པའི་ཐ་སྙད་མང་པོ་ནི་སྐབས་དེའི་ལོ་རྒྱུས་ཀྱི་རྒྱབ་ལྗོངས་དངོས་དང་།རིག་་་་་་་
གནས་ཀྱི་སྣང་ཚུལ་སྣ་ཚོགས་མཉམ་དུ་འདུས་པ་ལས་གྲུབ་པ་ཡིན་གཤིས།དེ་ལྟ་་་་་་་་
བུའི་ཐ་སྙད་ལ་འགྲེལ་བརྗོད་བྱེད་སྐབས།ངེས་པར་དུ་ལོ་རྒྱུས་ཀྱི་དུས་མཚམས་དེ་་་་
ཉིད་གཞིར་བྱས་ནས་ཐ་སྙད་གང་དེས་བསྟན་པའི་རིག་གནས་ཀྱི་སྣང་ཚུལ་གསལ་
བར་རྟོགས་ཐུབ་ན།ད་གཟོད་ཐ་སྙད་དེ་དག་ཕན་ཚུན་དབར་ཉ་ཉུང་མཉམ་་་་་་་
བསྲེས་ཀྱི་འཁྲུལ་གཞི་མི་འབྱུང་བའི་དགེ་མཚན་ཡོད་པར་སེམས།
དེས་ན།བོད་ཀྱི་གནམ་རིག་སྐར་རྩིས་གཞུང་ལུགས་ཁྲོད་དུ་རྒྱུན་པར་་་་་་་་་་
འབྱུང་བའི་ཐ་སྙད་རྒྱ་རྩིས་ཞེས་པར་གོང་གི་བོད་རྒྱ་ཚིག་མཛོད་ཆེན་མོ་ལས་་་་་་་་་
འགྲེལ་བ་བཞིན་དུ་གོ་བ་བླངས་ན་ཅུང་ཟད་མི་འཐད་པར་མཐོང་སྟེ།གཅིག་་་་་་་
ནས་འབྱུང་རྩིས་ཞེས་པའི་རྩིས་ལུགས་དེ་རྒྱ་ནག་ནས་བོད་དུ་དར་བའི་དུས་ནི་སྤྱི་
ལོའི་དུས་རབས་བདུན་པ་ཙམ་ནས་འགོ་ཚུགས་པ་ཡིན་ཞིང་།རྒྱ་རྩིས་ཞེས་པའི་་
ཐ་སྙད་ནི་དུས་རབས་བཅོ་བརྒྱད་པའི་སྐབས་སུ་གཞི་ནས་དར་བ་ཞིག་ཡིན་པས།
གཅིག་ནས་ཐ་སྙད་དེ་གཉིས་བྱུང་བའི་དུས་ལ་བར་ཁྱད་ཤིན་ཏུ་ཆེན་པོ་ཡོད་པ་་་་་
དང་།གཉིས་ནས་འབྱུང་རྩིས་ནི་རྨོངས་དད་ཀྱི་ཆ་དང་ལྡན་པའི་རྩིས་ལུགས་་་་་་་
ཤིག་ཡིན་པ་དང་།རྒྱ་རྩིས་ནི་ཚན་རིག་གི་ཆ་དང་ལྡན་པའི་སྐར་རྩིས་ལ་གོ་བས་་་
ངོ་བོའི་ཐོག་ནས་འགལ་བར་སོང་ཡོད་དེ།ཧོང་མིན་ཤིན་དང་ཁྲེན་ཅིའུ་ཅིན་་་་་་་

གྱིས་བརྩམས་གནང་བའི《བོད་བརྒྱུད་དུས་ཚད་རྩིས་ཀྱི་འགོ་ཁུངས་བརྗོད་་་་་་་་་་་
པ》ཞེས་པར“རྒྱ་རྩིས་དང་ནག་རྩིས་གཉིས་ངོ་བོ་རྩ་བ་ནས་མི་འདྲ་ཡང་།མི་ཁ་་
ཤས་ཀྱིས་དེ་གཉིས་ཉ་ཉུང་མཉམ་བསྲེས་བྱས་ནས་གླེང་སྟེ།ཚང་མར‘汉
历’ཞེས་སུ་བསྒྱུར་བ་ནི་མི་འགྲིག་པ་ཡིན”ཞེས་གསུངས་པ་ལས་དེ་དོན་གསལ་་་་
བར་རྟོགས་ནུས།
གཉིས་པ།ཐ་སྙད་གང་དེའི་འཇུག་ཡུལ་ཟབ་པར་བསྟན་པ།
དེ་ཡང་།བོད་ཀྱི་གནམ་རིག་སྐར་རྩིས་གཞུང་ལུགས་ཁྲོད་ཀྱི་རྒྱ་རྩིས་ཞེས་་་་་
པའི་ཐ་སྙད་དེ་ནི་སྤྱིར་ན་ཆིང་རྒྱལ་རབས་སྐབས་བོད་དུ་བསྒྱུར་བའི་རྩིས་གཞུང་་
གི་ཕྱི་མོ་སྟེ།རྒྱ་སྐད་དུ“时宪历”ཞེས་པ་དེ་ཡིན་ཞིང་།“时”ཞེས་པ་དུས་ཀྱི་་
དོན་སྟོན་པ་དང་།“宪”ཞེས་པ་ཚད་མར་འཛིན་པ་ལ་འཇུག་པས།“གནམ་་་་
གྱི་དུས་ཚད་མར་བཟུང་སྟེ་འབངས་སྐྱོང་བའི་དོན་ཡིན་གཤིས།དོན་སྒྱུར་བྱས་་་་
ན་དུས་ཚད་ཀྱི་རྩིས་ཞེས་ཐོབ་པར་གསུངས”ཞེས《སྐར་ནག་རྩིས་ཀྱི་ལོ་རྒྱུས་་་
སྐོར་ལས་རྒྱ་རྩིས་བོད་དུ་དར་ཚུལ་ཅུང་ཟད་བཤད་པ་ཤེལ་དཀར་མེ་་་་་
ལོང་ཞེས་བྱ་བ་བཞུགས》སུ་གསལ།
འོ་ན།“时宪历”སྟེ་དུས་ཚད་ཀྱི་རྩིས་ཞེས་པར་རྒྱ་རྩིས་ཞེས་ཇི་ལྟར་་་་་་་་་་
ཐོགས་སམ་ཞེ་ན།དེ་ཡང་ལོ་རྒྱུས་ཀྱི་འཕེལ་རིམ་ཁྲོད་དུ་རྒྱ་བོད་མི་རིགས་དབར་
རིག་གནས་ཀྱི་སྤེལ་རེས་ཟབ་མོ་བྱུང་བ་ལས།སྔ་ཕྱིར་རྒྱའི་གཙུག་ལག་རྩིས་ཀྱི་་་་་་
རིག་གནས་མང་པོ་བོད་དུ་དར་ཞིང་།རྒྱ་ནས་བོད་དུ་དར་བའི་རྩིས་གཞུང་དེ་་་་་
དག་ངོ་བོའི་ཆ་ནས་རྣམ་པ་གཉིས་སུ་དབྱེ་ཆོག་སྟེ།ཚན་རིག་གི་ཆ་དང་ལྡན་པ་་་་
རྒྱ་རྩིས་དང་།ཚན་རིག་གི་ཆ་དང་བྲལ་བའི་རྨོངས་དད་ཀྱི་ཁོངས་སུ་གཏོགས་པ་
འབྱུང་རྩིས་གཉིས་སོ།དེ་གཉིས་ལས་འབྱུང་རྩིས་ནི་རྒྱ་ནག་ནས་བོད་དུ་དར་་་་་་་
བའི་དུས་སྔ་བ་དང་།དར་སའི་ཡུལ་གྱི་ཆ་ནས་ནག་རྩིས་ཞེས་ཐོགས་ཤིང་།དེ་་་་
ནི་དུས་རབས་མང་པོའི་རིང་སྤྱད་པའི་ཐ་སྙད་ཅིག་ཡིན།ཕྱིས་སུ་ཆིང་རྒྱལ་་་་་་་་་་
རབས་སྐབས།རྒྱ་ནག་གི་ཚན་རིག་གི་ཆ་དང་ལྡན་པའི་སྐར་རྩིས་ཀྱི་རིག་པའི་་་་་་
གཞུང་སྟེ།དུས་ཚད་ཀྱི་རྩིས་བོད་དུ་བསྒྱུར་བའི་གོ་སྐབས་བྱུང་སྐབས།དེར་་་་་་་་
དར་སའི་ཡུལ་གྱི་ཆ་ནས་སྔར་གྱི་ཐ་སྙད་ནག་རྩིས་ཞེས་བཏགས་ན།དེ་གཉིས་་་་་་
དབར་ངོ་བོའི་ཁྱད་པར་ཡོད་པས་མི་འོས་ཤིང་།སྐར་རྩིས་ཞེས་སུ་བཏགས་ན་་་་་་
ནི།དུས་རབས་བཅུ་གཅིག་པའི་དུས་སུ་རྒྱ་གར་ནས་བོད་དུ་དར་བའི་དུས་་་་་་་་་་
འཁོར་ལུགས་ཀྱི་རྩིས་ལ་དར་སའི་ཡུལ་གྱི་ཆ་ནས་དཀར་རྩིས་དང་།ངོ་བོའི་ཆ་་་་་
ནས་སྐར་རྩིས་ཞེས་བཏགས་པའི་ཐ་སྙད་སྔ་ནས་རྒྱུན་འབྱམས་སུ་སོང་ཟིན་་་་་་་་་་་
སྟབས།སླར་དེ་ལྟར་བཏགས་ན་མི་འཚམ་པར་མཐོང་ནས།མཐར“རྒྱ་་་་་་་་་་་་་་
རྩིས”ཞེས་དར་སའི་ཡུལ་རྒྱ་ནག་རྒྱུ་མཚན་དུ་བྱས་ནས་བཏགས་པར་སྙམ་སྟེ།

སྐབས་དེ་དུས་རྒྱ་དཀར་ནག་གཉིས་ནས་བོད་དང་འབྲེལ་བ་ཆེས་ཆེ་བ་ནི་རྒྱ་ནག་
ཡིན་པས་འཁྲུལ་གཞི་འབྱུང་དོགས་མེད་པ་ནི་ལོ་རྒྱུས་ཀྱི་དེབ་ཐེར་དག་ལས་་་་་་་་་་
མངོན་པ་བཞིན་ནོ།
དེ་ཡང་།ཧྲི་ཤན་ལི་སྟེ་དུས་ཚད་ཀྱི་རྩིས་ཞེས་པ་ནི་དེང་སྐབས་བྱས་ན་རྒྱ་་་་་
ནག་གི་ཞིང་རྩིས“农历”ཞེས་པ་དེ་ཡིན།འོ་ན་དེ་ལྟར་དུ་མི་འབོད་པ་ཅི་ཡིན་་་
ནམ་ཞེ་ན།《བོད་བརྒྱུད་དུས་ཚད་རྩིས་ཀྱི་འགོ་ཁུངས་བརྗོད་པ》ཞེས་པར
“ཞིང་རྩིས་ཞེས་པའི་ཐ་སྙད་འདི་ནི་ཉེ་བའི་ལོ་ངོ་བཅུ་ཕྲག་ཁ་ཤས་ནང་དར་ཁྱབ་
བྱུང་བའི་ཐ་སྙད་ཅིག་ཡིན་ཏེ།སྤྱི་ལོ་1911ལོར་ལྕགས་ཕག་ལོའི་གསར་བརྗེ་་་་་་་
བྱུང་རྗེས་སྲིད་གཞུང་ནས་ཟླ་བ་དང་ཉིན་གྱི་བརྩི་ཚུལ་སྤྱི་ལོར་བསྒྱུར་བ་་་་་་་་་་་་་་
རེད”ཅེས་གསལ།འོན་ཀྱང་།རང་རྒྱལ་དུ་སྔ་ནས་ཡོད་པའི་ལོ་ཐོའི་བརྩི་་་་་་་་་་་་
ཐབས་དེ་ཞིང་ལས་ཐོན་སྐྱེད་ཐད་སྔར་བཞིན་རིན་ཐང་ཡོད་ལ།ལྷག་དོན་སྲོལ་་་
རྒྱུན་གྱི་དུས་ཆེན་ཁག་གི་དུས་ཚོད་དག་སྔར་གྱི་ལོ་ཐོའི་གཞུང་གིས་གཏན་འཁེལ་་
བྱེད་དགོས་རྐྱེན།སྔོན་ནས་ཡོད་པའི་ལོ་ཐོའི་གཞུང་དེ་དག་མིང་གི་ལྷག་མར་་་་་་་
འགྱུར་དོགས་ཀྱིས།སྤྱི་ལོ་དང་དབྱེ་བ་འབྱེད་པའི་ཆེད་དུ་སྔ་དུས་ཀྱི་ལོ་ཐོར་ཞིང་
རྩིས་ཞེས་པའམ་ཞྭ་ལི་ཞེས་སུ་འབོད་པའོ།
གསུམ་པ།རྒྱ་རྩིས་ཇི་ལྟར་བྱུང་ཚུལ་ལམ་ཙམ་བསྟན་པ།
དེ་ལྟར་རྒྱ་རྩིས་ཞེས་པའི་ཐ་སྙད་ཀྱི་འཇུག་ཡུལ་སྔོན་དུ་བསྟན་ཟིན་ནས་ད་་་་
ནི་གང་དེ་ཇི་ལྟར་བྱུང་བའི་ཚུལ་བཤད་པར་བྱ་སྟེ།དེ་ཡང་བོད་སྐད་དུ་རྒྱ་རྩིས་་་་
ཞེས་གྲགས་པའི་དུས་ཚད་རྩིས་ཀྱི་ཕྱི་མོ་ནི་མིང་རྒྱལ་རབས་ཀྱི་དུས་མཇུག་ཏུ་ཞུས་
ཀོང་ཇིས་གཙོ་བོར་བྱས་ནས་བསྒྲིཌ་པའི་ཁྲུང་ཀྲིང་རྩིས་རིག（崇祯历书）ཅེས་
པ་དེ་ཡིན་ཞིང་།ཁྲུང་ཀྲིང་རྩིས་རིག་ནི་རང་རྒྱལ་གྱི་སྔར་གྱི་ལོ་ཐོའི་གཞུང་གི་་་་་་་
སྒྲིག་སྲོལ་ལས་ཐོད་བརྒལ་བྱུང་བའི་རྩིས་གཞུང་ཡང་དག་པ་ཞིག་སྟེ།“ཁྲུང་་་་་་་་
ཀྲིང་རྩིས་རིརིག་གི་ནང་དུ་རྒྱ་ནག་ལ་མེད་པའི་ཐ་སྙད་དང་རིག་པ་ཁག་ཅིག་བེད་་་་
སྤྱོད་བཏང་ཡོད་ལ།དེ་ལྟར་བརྩིས་པའི་གཟའ་འཛིན་དང་ཉི་ཟླ་སྐར་གསུམ་གྱི་་་
འགྲོས་རྣམས་ཤིན་ཏུ་ཐིག་པོ་ཡོད་པ་ལག་ལེན་དངོས་ཀྱི་འབྲས་བུས་ཐེངས་མ་་་་་་་
མང་པོར་ར་སྤྲོད་བྱུང་བ་རེད”ཅེས《སྐར་ནག་རྩིས་ཀྱི་ལོ་རྒྱུས་སྐོར་ལས་རྒྱ་རྩིས་་་་་
བོད་དུ་དར་ཚུལ་ཅུང་ཟད་བཤད་པ་ཤེལ་དཀར་མེ་ལོང་ཞེས་བྱ་བ་་་་་་་་་་་་་་
བཞུགས》ལས་གསལ།སྤྱི་ལོ་1634ལོར་གཞུང་ཚད་ལ་བམ་པོ་བརྒྱ་དང་སོ་་་་་་་་་་
བདུན་ཡོད་པའི་ཁྲུང་ཀྲིང་རྩིས་རིག་བརྩམས་ཟིན་ལ་ཁད་དུ་ཞུས་ཀོང་ཇི་ཡང་སྐུ་་
གཤེགས་རྐྱེན།སྔོན་གྱི་གཞུང་རྙིང་པ་དག་ལ་ཞེན་པའི་ཀླད་རྙིང་མཁྲེགས་་་་་་་་་་་་

བཟུང་ཅན་ཁག་གཅིག་གིས་ཐབས་བརྒྱ་ཇུས་སྟོང་གི་བཀག་འགོག་འོག་ཁྲུང་་་་་་་་་
ཀྲིང་རྩིས་རིག་དངོས་སུ་ལག་ལེན་བསྟར་མ་ཐུབ་པ་རེད།དེ་ནས་རིང་པོར་མ་་་་་་
ཐོགས་པར་མིང་རྒྱལ་རབས་ཀྱང་འཐོར་ཞིག་ཏུ་སོང་བ་ཡིན།
སྤྱི་ལོ་1636ལོར།ཆིང་རྒྱལ་རབས་བཙུགས་ཤིང་།དེ་ནས་སྤྱི་ལོ་1644
ལོར་ཆིང་དམག་གིས་པེ་ཅིང་མཁར་བླངས་ནས་དེ་གར་རྒྱལ་ས་བྱས།གོ་སྐབས་་་
དེ་དང་བསྟུན་ནས་སྔར་མིང་རྒྱལ་རབས་ཀྱི་དུས་མཇུག་ཏུ་ཁྲུང་ཀྲིང་རྩིས་རིག་་་་་་་
སྒྲིག་སྐབས་ཀྱི་ལས་ཞུགས་མི་སྣ་ཕྱི་རྒྱལ་གྱི་ཆོས་སྤེལ་མཁན་ཐང་རོ་ཝང་གིས་སྔོན་
གྱི་བམ་པོ་བརྒྱ་དང་སོ་བདུན་ཡོད་པའི་ཁྲུང་ཀྲིང་རྩིས་རིག་དེ་བམ་པོ་བརྒྱ་དང་་་་་
ལྔ་རུ་བསྡུས་ནས་མིང་དུ་ནུབ་གླིང་རྩིས་གསར་ཞེས་བཏགས་ཏེ་མཉྫུའི་རྒྱལ་པོར་་་
ཕུལ།སྤྱི་ལོ་1645ལོར་མཉྫུ་སྲིད་གཞུང་གིས་རྩིས་ལུགས་གསར་པ་དེའི་མིང་དུ་་་་
ཧྲི་ཤན་ལི་སྟེ་དུས་ཚད་ཀྱི་རྩིས་ཞེས་བཏགས་ནས་ལག་བསྟར་བྱེད་འགོ་བརྩམས།
འོན་ཀྱང་།སྲོལ་རྙིང་ལ་ཞེན་ཆགས་ཆེ་བའི་ཡང་ཀོན་ཤན་གྱིས་སྤྱི་ལོ་1664ལོར་་
དུས་ཚད་རྩིས་ཀྱི་ཁ་ཤོག་ཏུ་ནུབ་གླིང་རྩིས་གསར་ལ་བརྟེན་ནས（依西洋新
法）ཞེས་ཡི་གེ་བཀོད་པར་བསྙད་བཏགས་ཏེ།ཐང་རོ་ཝང་གིས་ཆིང་སྲིད་་་་་་་་་་་
གཞུང་ལ་ངོ་རྒོལ་བྱེད་ཀྱི་འདུག་ཅེས་སྙན་ཞུ་ཕུལ་རྐྱེན།ཆིང་སྲིད་གཞུང་གིས་་་་་་་
ཐང་རོ་ཝང་ལ་སྲོག་གཅོད་ཀྱི་ཆད་པ་བཅད་ནས་བཙོན་དུ་བཅུག་པ་རེད།སྤྱི་ལོ་
1669ལོར་ཆིང་རྒྱལ་རབས་ཀྱི་གྲོས་འདོན་བློན་ཆེན་ཚོས་སྙན་ཞུའི་ནང་དུ་ཡང་་་་
ཀོན་ཤན་གྱིས་ཐང་རོ་ཝང་ལ་མ་ཉེས་ཁག་གཡོགས་བྱས་པའི་སྐོར་བཀོད་ནས་་་་་་་
གོང་མར་ཕུལ་བས།གོང་མས་ཡང་ཀོང་ཤན་གྱི་གོ་གནས་ཚང་མ་མེད་པར་་་་་་་་་་
བཟོས་ཏེ།སྲོག་གཅོད་ཀྱི་ཆད་པ་བཅད་པ་དང་།ལོ་དེར་གོང་གི་ནུབ་གླིང་རྩིས་
གསར་དེའི་གོ་རིམ་འཁྲུགས་པ་རྣམས་གསར་དུ་བསྒྲིགས་ཤིང་།དེའི་སྟེང་ཅུང་་་་
ཟད་འཕྲི་སྣོན་བགྱིས་ཏེ་བམ་པོ་བརྒྱར་བསྡུས་པ་རེད།ནུབ་གླིང་རྩིས་གསར་་་་་་་་
རམ་དུས་ཚད་ཀྱི་རྩིས་བམ་པོ་བརྒྱར་བསྡུས་པ་འདི་ཉིད་ནི་བོད་དུ་དར་བའི་རྒྱ་་་་་
རྩིས་ཆེན་མོ་སྟེ།《འཇམ་དབྱངས་བདེ་ལྡན་རྒྱལ་པོས་མཛད་པའི་རྒྱ་རྩིས་བོད་་་་་
སྐད་དུ་བསྒྱུར་པ》ཞེས་བྱ་བ་འདིའི་མ་ཕྱི་ཡིན་ནོ།།
*དཔྱད་རྩོམ་འདི་ནི་2022ལོའི་བོད་རང་སྐྱོང་ལྗོངས་མཚན་ཉིད་རིག་པ་་་་་
དང་སྤྱི་ཚོགས་ཚན་རིག་གི་ཆེད་དོན་རྣམ་གྲངས《མི་རིགས་ཕན་ཚུན་འགྲོ་འོང་་་་་
སྤེལ་རེས་མཉམ་འདྲེས་བཅས་ཀྱི་རྒྱབ་ལྗོངས་འོག་རྒྱ་རྩིས་བོད་དུ་སྒྱུར་ཚུལ་སྐོར་་་
གྱི་དཔྱད་གླེང》（民族交往交流交融背景下汉历藏译及其流传
史研究)ཞེས་པའི་བར་སྐབས་ཀྱི་དཔྱད་འབྲས་ཡིན།རྣམ་གྲངས་ཀྱི་ཆོག་་་་་་་་་་
མཆན་ཨང་རྟགས་ནི་22CMZ08ཡིན།（བོད་ལྗོངས་ཉིན་རེའི་ཚགས་པར་་་་་་་་
ལས་ཁུངས་བོད་ཡིག་རྩོམ་སྒྱུར་ལྟེ་གནས།བུ་ཆུང）

རྒྱ་རྩིས་ཞེས་པའི་ཐ་སྙད་ཀྱི་འཇུག་ཡུལ་ལ་དཔྱད་པ།

འདི་ནི་ཀུན་དགའ་རིག་་་་་་
འཛིན་གྱིས་གནམ་དཔྱད་སྟེགས་
བུའི་ཉམས་གསོའི་ལས་དོན་ལ་་་
མཛུབ་ཁྲིད་གནང་བཞིན་པ།

↖ འདི་ནི་སྟོབས་་་
རྒྱལ་གྱིས་སློབ་ཆུང་སློབ་་་་་
མར་གནམ་རིག་ཤེས་བྱ་་་་་
ངོ་སྤྲོད་བྱེད་བཞིན་པ།

← འདི་ནི་ཀུན་དགའ་རིག་་་་
འཛིན་གྱིས་གནམ་དཔྱད་སྟེགས་་་་་་་
བུར་བརྟག་ཞིབ་གནང་སྐབས་་་་་་་་་་
བརྒྱབ་པའི་དྲན་རྟེན་པར་ཡིན་པ།

↑ འདི་ནི་ཞོགས་་་་་་་
པའི་ཉི་འོད་མལ་གྲོ་གུང་་་་་་་
དཀར་རྫོང་དབུས་སྟོད་སྟག་
ཕུའི་ཆུ་འདྲེན་ཉི་ཐིག་གི་་་་་་་
གནམ་དཔྱད་སྟེགས་བུར་་་་་
ཕོག་པའི་རྣམ་པ་ཡིན་པ།

སྤེན་སྐྱིད་དགའ་ཚལ།